

מאז 1962 קהילה ויצירה יהודית

פעילויות הקהילה מתקיימות בסיוע הסוכנות היהודית לארץ ישראל

פרשת חקת תש"ע

דבר תורה מאת הרב אליהו (אליוט) מרמון

במשך השנים פרשני התורה מצאו קורות פרשת חקת קשות להסביר. העונש ברור; אבל מהו החטא? לפחות עשרה הסברים שונים ניתנו לשאלה זאת.

סוג ראשון של הסברים מתייחס למה שמשה עשה. רש"י, רשב"ם, הרמ"א, שד"ל, ומלבים טוענים שמשה היכה את הסלע במקום לדבר אתו. אורח חיים, ילקוט שמעוני, ולקח טוב אומרים שמשה בחר את הסלע שיכה אף על פי שנציגי העם רצו שמשה ישתמש בסלע אחר. תרגום יונתן ואבן עזרא אומרים שמשה היכה את הסלע פעמיים ולא פעם אחת בלבד.

סוג שני של חטאים רואה את החטא בכישלון בטבעו של משה. רמב"ם, אבן עזרא, ותנחומה טוענים שמשה לא שלט על הפעס. כעסו גרם לו לאמור שמעו נא המורים וגם להכות את הסלע.

אלפו כותב שמשה פחד מהעם (הוא ברח לאוהל הסועד כדי להימלט מן העם). ילקוט שמעוני ולקח טוב טוענים שמשה היה קשה לב ולא שם לב לצער העם כשמתו אנשים מצמא והוא המשיך להתאבל על מרים אחרות.

סוג שלישי של חטאים מתייחס לדיבור של משה. מאיר הפוהן והרמב"ן אומרים שהשאלה "המן הסלע הזה נוציא לכם מים" (20:10) עשתה רושם בעיני בני ישראל שמשה חשב שה' לא יוכל להוציא מים מן הסלע. תנחומה ודברים רבה כותבים שבאמת משה חשב שה' לא היה יכול להוציא מים מן הסלע. אבן עזרא מוצא שהביטוי "שמעו נא המורים" (20:10) הראה שמשה גינה את העם שהוא הנהיג. רבנו חננאל ורמב"ן רואים את המילה "הנוציא" כעיקר החטא. הנוציא עשה רושם בבני ישראל שמשה ואהרן עושים את הנס ולא ה'.

בקשר לעשרה החטאים הנזכרים למעלה, רמב"ן טוען שאי אפשר שהביטויים יען לא האמנתם בי (20:12) ועל אשר מריתם את פי (20:24) מתייחסים לכעס. נוסף על כך, אהרון לא כעס; אז למה הוא נענש? וטענה יותר טובה מזאת היא: שזה לא המקרה היחיד שבו מתואר כעס משה. משה כעס על קציני הצבא בלי הצדקה (31:14). כעס משה על ה' (11:11-15) -- כשמה התלונן שהוא לא יכול לנהוג את העם לבדו) -- וכשמה שואל מאין הוא יקח מספיק בשר להאכיל שש מאות אלף איש לחודש ימים (11:21-22) -- גובל באפיקורסות, אבל משה נענש על כעסו.

בקשר לפחדנות, משה במקרים אחרים גם נטה להיות פסיווי ולא יזם פתרון (שמות 15:14 -- קריעת ים-סוף) ושמות 15:25 (מי מרה) -- ולא נענש. שמשה לא שם לב לצרת העם בזמן שהוא התאבל למרים אין הוכחה מן הטקסט פה או במקומות אחרים.

בקשר לטענות שמשה נענש כי היכה סלע שהוא בחר בו או שהיכה את הסלע פעמיים, אין הוכחה ברורה בטקסט, רק ספקולציה. בקשר לטענה שמשה הכה את הסלע בנקום לדבר אתו, רמב"ן כותב שכאשר משה אמר לעם "שמעו נא המורים", הוא דבר גם אל הסלע. בעיני אנשי העם, הנס היה אותו נס בין שהוא דבר לסלע או הכה אותו. על כן, ה' נקדש בעיני ההמון. ולמה הדגיש הטקסט שמשה צווה לקחת את המטה אם לא היה צורך להשתמש בו? בכל מקרה אחר שבו נזכר המטה, משה השתמש בו לבצע את הנס.

בפירוש של התנועה הרפורמית לחומש, גונטר פלוט כותב שהרבה חוקרים מודרניים חושבים שעורך התנ"ך הסופי הוציא או טישטש את חטאו של משה כדי לחוס על

קהילת מבקשי דרך, ע"ר

ש"י עגנון 22 ירושלים 93589 קווי אוטובוס 22, 13, 24, 4

טל: 02-6792501 פקס: 02-6786207

דואר אלקטרוני: kehillah@bezeqint.net

אתר אינטרנט: www.mevakshei.org

מאז 1962 קהילה ויצירה יהודית

פעילויות הקהילה מתקיימות בסיוע הסוכנות היהודית לארץ ישראל

כבודו של מייסד העם. אם התאוריה הזאת נכונה, אז העורך היה צריך לסרס באופן דרסטי את הטקסט המקורי. נוסף על כך, פעולה זאת לא מתאימה לדוגמאות אחרות שבתנ"ך. דוד אהוב מאד, אבל לא מנסים לדלג על חטאו עם בת שבע. אין גיבורים בלי כתם מוסרי בכל כתבי התנ"ך.

אזכיר עכשו מחשבותיו של אחי אהרון לב בן משה וחייה מרמון, יהודי לומד תורה והוגה בה. לפי אחי, לא משנה מה היו הוראות ה' למשה. עקר הדבר היה שימי משה כמנהיג ישראל היגיעו לסופם. סשה היה מנהיג מצוין להוציא בני ישראל ממצרים ולהדריך אותם במדבר. אבל כיבוש כנען דרש מנהיג צעיר יותר, מנוסה במלחמה, ומלא חילוץ עצמות. בקיצור, עידן משה אבד עליו הכלח. ה' בכוונה נתן למשה הוראות שהיו קשות להבין ולקיים כדי שיהיה לו (לה') פתחון פה לפטר את משה.

אחרון אחרון חביב, הפרוש של הרב יעקוב מלגרום, עורך פרוש התורה של . החטא של משה שהיה כה נורא שה' אמר למשה: "יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל" (20:12); "על אשר מריתם את-פי למי מריבה" (20:24); "כאשר מריתם פי במדבר-צין במריבת העדה" (27:14); "על אשר מעלתם בי בתוך בני ישראל ... על אשר לא-קדשתם אותי בתוך בני ישראל" (דברים 32:51) -- החטא הנורא של משה היה שעצם דיבורו בזמן עשית הנס הפך את הנס לפעולה של מאגיה בעיני בני ישראל. התורה מתנגדת בכל תוקף למאגיה.

בספרו הגדול תולדות האמונה הישראלית הוכיח יחזקאל קויפמן שעצם הדת של כל עובדי אלילים היה האמונה שהאלים היו כפופים לכוח בעולם שמעל ומעבר לכוח האלים עצמם. דת האלילית ראתה את מאגיה כמפעיל לכוח הזה שגם העולם וגם האלים היו כפופים לו.

א. ה. גרדנר הראה שמעשה מאגי בפולחן המצרי תמיד היה מבוסס על תנועה בידיים ודיבור. התנועה של הידיים לא פעלה בלי המילים הנכונות שנהגו איתן. על כן הפורמולה המילולית היתה החלק החשוב ביותר בעשיית מאגיה. עד היום הזה העושה מאגיה מנופף את ידו ואומר "אברה-כדברה".

תזכרו את ספור נעמן (מל ב', פרק 5). נעמן שר-צבא מלך ארם היה מצורע. הוא שמע שבארץ ישראל היה נביא שירפא אותו. נעמן נסע מארם ועמד מחוץ לביתו של אלישע הנביא. אלישע שלח מלאך לנעמן לאמור שנעמן ירחץ בירדן שבע פעמים ויאסף הצרעת. נעמן כעס מאד ואמר: "הנה אמרתי אלי יצא יצוא ועמד וקרא בשם ה' אלוהיו והניף ידו אל-המקום ואסף המצורע." (מל ב, 11:5). מזה רואים אנחנו שעובד אלילים ציפה שהנביא יעשה איזו תנועה וגם ימלל אילו מלים. כשאלישע לא עשה את זה, נעמן כעס.

תזכרו גם שמשה לא דיבר לפני פרעה אף פעם במצרים. משה נתן לפרעה לקבוע את הזמן שיַעלמו הצפרדעים ממצרים. אז משה עזב את פרעה והתפלל לה', שהי יסיר את המכה (שמות 6-8). גם במכות אחרות, ה' מכריז מראש מתי יביא את המכה -- דבר (שמות 9:5) וברד (שמות 9:16). ים-סוף, משה מרים את המטה בידו, אבל הוא לא אומר ולא כלום. ה' עושה את הנס ולא משה.

עכשיו רואים בבירור מה חטאו של משה שהיה כה נורא. עצם העובדה שדיבר והיכה את הסלע בבת אחת נראה בעיני בני ישראל, שספגו את מחשבות ותרבות המצרים, שמשה עשה מאגיה ולא כמעשה פלא של ה'. לחטא זה ראוי העונש הקשה.

שבת שלום!